

Motion

1975/76:2367

av herr Winberg m. fl.

med anledning av propositionen 1975/76:153 med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.

Propositionen 1975/76:153 med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m. avser införande av ett system med nämndemän i hovrätt och kammarrätt. Utmärkande för den svenska domstolsorganisationen har hittills varit att lekmän deltar i rättsskipningen i såväl de allmänna domstolarnas som förvaltningsdomstolarnas underrätter men inte i överinstanserna. Det är därför en helt ny princip i svenskt rättegångsväsende som nu föreslås.

Den gamla organisationen från häradsrätterna, där mål och ärenden i stor utsträckning avgjordes av lagfaren domare tillsammans med en nämnd sammansatt av kunniga och omdömesgilla folkvalda förtroendemän, har visat sig vara utomordentligt värdefull i domstolsarbetet. Den gjorde successivt insteg också i rådhusrätterna och har i väsentliga delar överförs till de nya tingsrätterna. Den har också införts i länsrätterna.

Frågan är om nämndsystemet utan att vara förankrat i den tradition som finns från de allmänna underrätterna kan vara av värde också i arbetet i överinstanser. Det kan knappast göras gällande att inte hovrätterna med nuvarande sammansättning av i huvudsak fyra lagfarna ledamöter vid avgörande av mål på ett tillräckligt omsorgsfullt och skarpsinnigt sätt utfört prövningen av överklagade underrättsdomare. Någon förstärkning i hovrätternas dömande verksamhet och större möjlighet att i de särskilda fallen nå ett materiellt riktigt domslut synes därför ett nämndemannasystem i hovrätt generellt sett inte innebära. Motsvarande torde kunna anföras i vad gäller kammarrätterna.

Emellertid anser vi – oaktat vad vi nyss anfört – det vara mycket väsentligt att domstolarnas arbete är väl förankrat hos de enskilda medborgarna och att allmänheten hyser tilltro till rättsskipningens objektivitet och effektivitet.

Det kan knappast råda något tvivel om att den insyn i och de erfarenheter av domstolsarbetet som medborgarna under lång tid fått via nämndemän har bidragit till att på ett väsentligt sätt förankra domstolsarbetet inom samhällsarbetet i övrigt. Detta är så väsentligt att det ger anledning att införa också ett lekmannainslag i hovrätternas och kammarrätternas arbete. Vi är därför beredda att acceptera förslaget att nämndemän skall delta i prövningen av vissa mål i hovrätt och kammarrätt. Domstolen bör därvid ha den sammansättning som föreslås i propositionen.

Vi vill emellertid i detta sammanhang understryka nämndemannauppdragets särskilda karaktär av förtroendeuppdrag till vilket icke är knutet

uppgifter av politisk natur. Med nämndemannauppdraget kan icke förenas något politiskt ansvar. Det är från principiella synpunkter och bland annat för att inte äventyra allmänhetens förtroende för domstolarna utomordentligt viktigt att garantier numera skapats mot att ett majoritetsparti utnyttjar sin ställning till att välja uteslutande egna kandidater. Det bör samtidigt framhållas att uppdraget innebär utövandet av en domarfunktion där personliga kvalifikationer som omdömesgillhet, rättrådighet och självständighet måste väga tyngre än tillhörigheten till ett visst politiskt parti.

I några avseenden anser vi att förslaget fått en mindre tillfredsställande utformning. Det gäller för det *första* vilka personer som bör kunna utses till nämndemän. Det är å ena sidan önskvärt att till nämndemän i överinstans i första hand väljs sådana som tidigare har erfarenhet av tjänstgöring som nämndeman vid tingsrätt eller länsrätt. Å andra sidan bör samma person inte samtidigt kunna vara nämndeman i både underrätt och överrätt. Sistnämnda synpunkt synes delas av departementschefen som i propositionen (s. 49) stryker under att ett sådant arrangemang inte är önskvärt. Departementschefen drar emellertid ingen slutsats av sin uppfattning och ställer inte heller upp någon regel som förhindrar att någon samtidigt kan vara nämndeman i två instanser. Vi anser att reglerna bör kompletteras med bestämmelser innebärande att den som valts till nämndeman i hovrätt eller kammarrätt icke är behörig att under den tid han har detta uppdrag vara nämndeman i tingsrätt resp. länsrätt. Inte minst för allmänhetens tilltro till domstolarnas objektivitet och självständighet anser vi det väsentligt med förhållandevis ingående bestämmelser som förhindrar att en och samma person samtidigt kan tjänstgöra i olika instanser.

Den *andra* frågan gäller omfattningen av bestämmelsen i 12 kap. 3 § andra stycket rättegångsbalken att nämndeman vid allmän domstol inte må föra annans talan vid den domstol han tillhör. Någon ändring föreslås härvidlag inte i propositionen. Det innebär att förbudet för hovrättsnämndeman att föra annans talan endast skulle avse den hovrätt vid vilken han är vald till nämndeman. Han skulle sålunda kunna föra annans talan vid underrätter tillhörande hovrättens jurisdiktionsområde. Detta är enligt vår mening inte lämpligt. När ett system med nämndemän i överrätt införs måste utomordentligt rigorösa regler införas, så att varje rimlig misstanke om bristande objektivitet vid tjänstgöringen som nämndemän förhindras. I likhet med vad högsta domstolen anfört hävdar vi därför att hovrättsnämndeman inte bör få föra annans talan vare sig vid hovrätten eller vid domstolar under hovrätten.

Det torde få ankomma på vederbörande utskott att utarbeta erforderlig författningstext.

Åberopande det anförda hemställer vi
att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1975/76:153 beslutar

1. att den som valts till nämndeman i hovrätt eller kammarrätt icke är behörig att under den tid han är nämndeman vid sådan domstol vara nämndeman vid tingsrätt resp. länsrätt (länskatterätt, fastighetstaxeringsrätt),
2. att nämndeman vid hovrätt icke äger föra annans talan vid hovrätten eller vid domstolar, som hör under hovrätten.

Stockholm den 26 mars 1976

HÅKAN WINBERG (m)

H. BERTIL LIDGARD (m)

ULLA JACOBSSON (m)

INGER LINDQUIST (m)